
Sam en oma
Een verhaal over samen zijn,
ziek worden en afscheid nemen
Matthijs Harkema

Dit is Sam.

Hij gaat graag naar oma. Daar zijn hondjes, koekjes en een tuin vol verstopplekjes.

Soms heeft Sam veel te vertellen. Soms weet hij niet hoe.

Kun je al een beetje lezen? Lees gerust mee. Zijn de woorden nog lastig? Vraag iemand om voor te lezen. Dan kunnen jullie samen kijken.

In dit verhaal gebeuren fijne dingen. Er gebeuren ook verdrietige dingen: oma wordt ziek en gaat later dood.

Lees dit stukje samen met iemand die je lief vindt. Je mag alles vragen. Even stoppen of later verder lezen mag ook.

De dag die niet paste

Sam duwde het tuinhekje open met zijn knie. Zijn schooltas bleef aan de klink hangen.

‘Ook dat nog.’

Moos kwam aangesjokt, zijn zwarte oren bijna over de grond. Achter hem glipte Octa tussen de bloempotten door. Ze stak haar bruin-witte neus in Sams tas.

‘Daar zit niks in. Alleen een appel. En die wil ik zelf ook niet.’

Vanonder de veranda klonk gekraak.

‘Ben jij dat, Sam?’ vroeg opa.

‘Nee. De stoel.’

Opa zat op zijn hurken bij een omgekeerde tuinstoel.

‘Gelukkig. Ik schrok al van mijn knieën.’

Sam wilde niet lachen. Een klein stukje deed het toch.

Oma stond in de deuropening. Er zat meel op haar mouw.

‘Ik heb beslag over,’ zei ze. ‘En een lepel die nog schoon is.’

‘Ik heb geen zin.’

‘Dan blijft hij nog even schoon.’

Ze ging op het bankje zitten en schoof een bloempot opzij. Sam bleef bij het hekje staan.

Er ritselde iets. Octa had de appel gevonden.

‘Hé!’ Sam pakte hem af. Twee tandjes stonden in de schil.

‘Nu wil ik hem helemaal niet meer.’

‘Leg maar neer,’ zei opa. ‘Dan kijken we straks of er nog wat van over is.’

Sam ging naast oma zitten, met zijn tas op schoot.

‘Wil je vertellen?’

Hij schudde zijn hoofd.

Oma knikte. Ze trok een uitgebloeid bloemetje uit de pot naast haar. Aan het net boven de vijver bungelde een blad. Sam keek ernaar tot het loswaaide.

‘Ze deden alsof ik er niet was.’

Oma draaide zich naar hem toe.

‘Bij het voetballen. Ze kozen steeds iemand anders. Toen waren de teams vol.’

Opa legde zijn gereedschap neer.

‘Dat was een rotmiddag,’ zei oma.

Sam trok aan een draadje van zijn tas.

‘Morgen ga ik niet.’

‘Tegen morgen zie je op?’

Sam knikte.

‘Zullen we papa straks vertellen wat er gebeurd is? Dan kunnen jullie samen bedenken wat kan helpen.’

‘Misschien.’

Opa probeerde de gerepareerde stoel. Eerst met één hand op de leuning. Toen heel langzaam met zijn hele gewicht.

De stoel kraakte.

Opa stond weer op.

Sam schoot in de lach. Deze keer lukte het niet om het tegen te houden.

‘Afgekeurd,’ zei opa.

Oma haalde een geel flesje bellenblaas uit de vensterbank.

‘Dat stond hier nog.’

Sam blies. Er kwam niets.

Hij blies harder. Een hele sliert zeepbelletjes vloog over het pad. Eentje bleef aan oma’s neus hangen.

‘Niet bewegen,’ fluisterde Sam.

De bel knapte.

‘Te laat,’ zei oma.

Sam veegde met zijn mouw langs zijn ogen. Er zat nog een lach in zijn keel. En ook iets anders.

Oma gaf hem een zakdoek.

Hij schoof zijn tas onder het bankje.

Meel op de vloer

De volgende zaterdag stond Sam op een kruk bij het aanrecht. Zijn zusje Noor zat verderop op het blad, met oma vlak naast zich. Ze hield een houten lepel vast alsof het een microfoon was.

‘Welkom bij de cake!’ riep ze.

‘Er is nog geen cake,’ zei Sam.

‘Dan zingen we hem hierheen.’

Oma tikte met een lepel op de rand van de mengkom. Sam trommelde op een omgekeerde pan. Moos vertrok naar de gang.

‘Verstandig,’ zei opa vanuit de deuropening.

Oma moest lachen. Ze zette de bloem op het aanrecht.

‘Sam, wil jij afwegen?’

Noor wilde ook. Haar hand kwam tegelijk met die van Sam bij de zak.

‘Ik doe het!’ zei hij.

Hij trok.

Een witte wolk kwam omhoog. Bloem op zijn trui. Bloem op oma’s broek. Op de grond lag een bergje.

‘Sam, nou toch!’ zei oma scherp.

Het werd stil.

Sam staarde naar de kom. Hij zette de zak neer en stapte van de kruk.

‘Ik doe ook altijd alles fout.’

Oma sloot even haar ogen.

‘Wacht.’

Ze hielp Noor van het aanrecht en ging bij Sam op haar hurken zitten.

‘Ik schrok van de bloem. Ik deed lelijk tegen je.’

Sam keek naar haar mouw. Daar was gisteren ook al meel op geweest.

‘Maar ik trok wel.’

‘Ja. En ik snauwde. Dat had ik anders kunnen zeggen.’

Noor schoof de bezem naar hen toe.

‘Hij is groter dan ik.’

‘Dat is precies het probleem met bezems,’ zei opa. ‘Ze groeien zo hard.’

Sam pakte het blik. Noor veegde. Er kwam meer bloem naast dan op.

Oma wachtte.

Daarna mochten ze allebei roeren. Sam telde tot tien, toen Noor. Bij zeven raakte ze de tel kwijt.

De cake ging de oven in.

Buiten zat oma met een potje thee. Opa zette de koekjes erbij, hoewel er cake onderweg was.

Sam plukte aan een madeliefje tussen de tegels.

‘Die staat op het pad.’

‘Ja,’ zei oma. ‘Daar heeft hij blijkbaar een kiertje gevonden.’

Sam liet het bloemetje staan.

Later kwam papa hem halen.

‘Hoe was school?’ vroeg hij.

Sam keek naar oma.

Ze keek terug, zonder iets te zeggen.

‘Ik heb tegen de meester gezegd dat ik ook mee wilde doen,’ vertelde Sam. ‘Hij gaat maandag even kijken.’

Papa ging naast hem zitten.

Sam vertelde verder. Vanuit de keuken riep Noor dat de cake scheef was.

Dat was hij ook.

Ze aten hem toch.

Onder het puntdak

In de zomer stond het grote bad achter de veranda vol wiebelende knieën, natte haren en stemmen.

Sam, zijn zusje en zijn kleine broertje lieten een plastic bootje varen. Oma zat bij hen in het water. Opa stond klaar met handdoeken.

‘Mijn haven is hier,’ zei Sam.

‘Mijn storm ook,’ zei zijn broertje.

Een golf sloeg over Sams bootje.

Hij duwde terug. Harder dan hij van plan was.

‘Hé!’

Oma legde een hand op de rand.

‘Stop even. Allebei.’

Sam klom het bad uit. Hij wilde niemand meer zien.

Opa sloeg een handdoek om hem heen.

‘De tuin is groot genoeg voor een beetje afstand,’ zei hij.

In het theehuisje stonden de deuren open. Sam kroop op een stoel onder het puntdak. Op het schoteltje voor hem lag een koekje met een afgebroken hoek.

Oma kwam even later.

‘Mag ik erbij?’

Sam haalde zijn schouders op.

Ze ging zitten.

‘Hij doet altijd zo wild.’

‘Je wilde dat hij stopte.’

‘Ja.’

‘Dat mag je zeggen. Duwen kan hem pijn doen.’

Sam wreef met een teen over de stoelpoot.

‘Ik had het al gezegd.’

‘Dan kun je mij of opa roepen. Wij helpen.’

Buiten hing een vlinder aan een bloem. Zijn vleugels gingen open en dicht.

‘Hij doet niks,’ zei Sam.

‘Misschien zit hij gewoon.’

Ze keken tot hij wegvloog.

Op de plank naast het raam stond een engel met een afgebroken vingertje.

‘Kan die echt vliegen?’ vroeg Sam.

‘Dit beeldje niet. Het is van steen.’

‘Ik bedoel een echte.’

Oma streek langs de vleugel.

‘Ik stel me graag voor dat er engelen zijn die dichtbij blijven. Dat vind ik een fijne gedachte.’

‘Heb je er eentje gezien?’

‘Nee.’

Sam dacht na.

‘Misschien zijn ze er. Misschien ook niet.’

‘Dat mag je denken,’ zei oma. ‘Jij hoeft niet hetzelfde te geloven als ik.’

‘En wat moet ik dan geloven?’

‘Dat hoef je niet voor altijd te kiezen. Je mag geloven wat bij je past. Je mag ook twijfelen.’

‘Soms voel ik iets vanbinnen,’ zei Sam.

‘Dat stille gevoel noemen mensen intuïtie. Je mag ernaar luisteren.’

‘Heeft het altijd gelijk?’

‘Nee. Ik kan me ook vergissen. Dan helpt het om vragen te stellen, of iemand erbij te halen.’

‘Maar mijn gevoel mag wel?’

‘Altijd. Ook als ik iets anders voel. Jij telt mee.’

Een druppel uit zijn haar viel op het koekje.

‘Nu is het een zwemkoek,’ zei oma.

Bij de deur verscheen Sams kleine broertje. Hij hield het bootje vast.

‘Hij is leeg. Er zat heel veel water in.’

Sam pakte het aan.

‘Ik wil niet nog een storm.’

‘Dan doen we bruggen.’

Ze gingen naar de vijver. Opa kwam mee en bleef bij hen staan. Het hekje om de vijver bleef dicht. Onder het net schoot een vis weg.

Sam zette het bootje in een ondiepe schaal naast de vijver.

Daar paste geen storm in.

Het hoofd dat nog doorging

Toen de avonden eerder donker werden, bleef Sam een nacht bij opa en oma slapen.

Hij kende het huis. Toch klonk het anders in bed.

Een tik in de muur. Moos die met zijn nagels door de gang liep. Iemand die beneden een kopje neerzette.

Sam draaide zich om.

Wat als papa vergeten was hoe laat hij hem morgen kwam halen?

Wat als hij pech kreeg?

Wat als er iets gebeurde en niemand het wist?

Sam stapte uit bed.

Oma zat beneden in haar roze ochtendjas. Op tafel brandde een kaarsje in een glas. Opa zat met een boek en één sok aan.

‘De andere is spoorloos,’ zei hij toen hij Sam zag kijken.

Sam lachte niet.

‘Komt papa morgen wel?’

‘Dat heeft hij met ons afgesproken,’ zei oma.

‘Maar weet je het helemaal zeker?’

Oma schoof haar stoel naar achteren.

‘Ik denk dat hij komt. Is er iets waar je bang voor bent?’

Sam ging bij haar zitten. De vragen kwamen nu allemaal tegelijk.

Oma luisterde. Soms vroeg ze iets terug.

‘Zullen we hem even bellen?’

Papa nam op met een tandenborstel in zijn mond.

‘Morgen na het ontbijt, maat.’

‘Niet te laat?’

‘Zoals afgesproken.’

Na het bellen was het beter. Een beetje.

‘Mijn hoofd doet nog steeds,’ zei Sam.

‘Wat doet het?’

‘Alles.’

Oma knikte.

‘Dat ken ik. Ik wilde net thee drinken, maar ik dacht alweer aan de was en de boodschappen.’

Sam keek naar het kaarsje.

‘Werkt dat?’

‘Ik vind het mooi. Maar mijn gedachten gaan er niet vanzelf van uit.’

Opa trok iets achter zijn rug vandaan.

‘Gevonden.’

De sok zat aan zijn boek vast, alsof het een bladwijzer was.

Sam begon te lachen. Opa ook.

Daarna liepen ze samen naar boven. Oma bleef even op de rand van Sams bed zitten.

Sam luisterde naar Moos, die zich op de overloop met een zucht liet vallen.

‘Blijf je tot ik slaap?’

‘Ik blijf een poosje.’

Het licht op de gang bleef aan. Sam dacht nog één keer aan papa’s stem met de tandenborstel erin.

Toen wist hij niet meer wat hij dacht.

De lege stoel

De winter ging voorbij. Het madeliefje kwam terug tussen de tegels, al wist Sam niet of het hetzelfde was.

Oma zat die middag binnen. Haar thee was koud.

‘Gaan we naar de tuin?’ vroeg Sam.

‘Straks misschien.’

Maar straks kwam niet.

Een paar dagen later vertelde papa waarom oma zo vaak naar het ziekenhuis moest.

‘Oma heeft kanker. Dat is een ziekte. De dokters gaan haar opereren.’

‘Snijden?’

Papa knikte.

Sam duwde zijn boterham weg.

‘Doet dat pijn?’

‘Tijdens de operatie krijgt ze medicijnen zodat ze slaapt en niets voelt. Daarna kan ze pijn hebben. Daar krijgt ze ook medicijnen voor.’

‘Wordt ze beter?’

‘Dat hopen we. We weten nog niet hoe het gaat.’

Sam wilde naar oma.

In het ziekenhuis rook het anders. Opa liep voor hem uit met een tas. Hij wist waar de lift was en welke deur ze moesten hebben.

Oma lag in bed.

Sam bleef eerst bij de deur staan.

‘Ik heb iets gemaakt.’

Het was een tekening van Moos met zes poten. Twee had hij niet meer kunnen uitgummen.

‘Die haalt ons allemaal in,’ zei oma.

Ze hing de tekening naast haar bed.

Na de operatie kwam oma weer thuis. Later kreeg ze bestralingen: behandelingen in het ziekenhuis die moesten helpen tegen de kanker.

Oma legde het zo uit. Sam vroeg of je het licht kon zien.

‘Nee,’ zei ze. ‘Niet zoals onze tuinlampjes.’

Soms mocht Sam maar kort op bezoek. Dat vond hij stom.

‘Ik ben helemaal niet druk!’

‘Dat zeg ik ook niet,’ zei opa. ‘Oma is snel moe.’

Hij nam Sam mee naar de schuur. Ze maakten een plankje voor het theehuis. Het eerste schroefje viel tussen de tegels.

‘Ook dat nog,’ zei Sam.

Opa keek hem aan.

Ze moesten allebei lachen.

Die avond zette Sam het plankje bij oma neer. Noor droeg het kleine vaasje met drie madeliefjes. Ze zette het er heel voorzichtig op.

‘Voor als de tuin te ver is,’ zei Sam.

Noor schoof dichter naar oma toe. ‘Deze kijkt naar jou.’ Ze draaide één bloemetje een beetje.

Oma glimlachte en pakte even haar hand.

‘Nu zie ik hem goed.’

Ze bleven nog een poosje bij haar zitten.

Nog een zomer

Er kwam een dag waarop oma zelf het tuinhekje opendeed.

Sam rende bijna tegen haar aan.

‘Je bent buiten!’

‘Dat zie je goed.’

De dokters hadden bij de controles geen kanker meer gevonden, vertelde ze later. Ze moest wel terug blijven komen.

‘Ben je nu klaar met ziek zijn?’

‘Voorlopig ben ik vooral klaar met deze stoel.’

Ze wees naar het bankje. Opa had het geschuurd en er lagen twee nieuwe kussens op.

Sam ging zitten.

‘Deze prikt niet.’

‘Dan heeft opa goed gewerkt.’

Opa kwam langs met de gieter.

‘Ik hoor het graag nog eens.’

Die zomer kampeerden ze met de vouwwagen. Sam hielp opa met de tentstokken. Zijn zusje en broertje zaten bij oma op schoot. Opa hield één stok over.

‘Hoort dat?’ vroeg Sam.

‘Dat hoop ik niet.’

Oma las de kleintjes voor terwijl Sam en opa opnieuw begonnen. ’s Avonds speelden ze kaart onder een lampje. Sam won en wilde nog een keer. Toen verloor hij en wilde hij nóg een keer.

De volgende ochtend tikte regen op het doek. Oma zat in haar roze ochtendjas met een boterham in haar hand.

‘Picknick binnen,’ zei ze. Sam vond het een goede vakantie.

Er volgden middagen met cake. En muziek die veel te hard ging.

Noor schoof bij oma op het bankje. Samen tikten ze het ritme op hun knieën. Hun kleine broertje schudde een rammelaar. Sam danste op zijn sokken.

‘Nog een keer,’ zei Noor. Oma begon alvast te zingen.

Soms zaten ze een poosje stil naast elkaar.

Soms dacht Sam aan het ziekenhuis. Meestal niet.

Soms schoof de hele familie aan.

Voor iedereen een plekje

Op een middag kwamen papa’s zussen, met tassen, jassen en heel veel kinderen. Sam rende naar het hekje.

Onder de veranda rolden de neefjes en nichtjes slierten deeg om lange stokken. Opa had de buitenhaard aangemaakt.

‘Draaien,’ zei oma. ‘Anders krijgt je brood één heel bruine wang.’

Sam schoof op. Er kon nog een nichtje naast. Zijn zusje en broertje zaten bij oma.

Daarna ging er mais in de popcornpan. Opa hield hem boven het vuur. Eerst gebeurde er niets. Toen: plop. Plop-plop-plop!

‘Hij schrikt ervan!’ riep een neefje.

De kom ging rond. Er vielen kruimels op de grond. Moos lag er al. Octa ook.

In de winter rook de schuur achter het zwembad naar oliebollen. Opa bakte enorme stapels.

De kinderen mochten helpen. Sam roerde het beslag. Een neefje telde de rozijnen en vergat steeds waar hij was. Zijn tantes zetten schalen klaar.

Opa zorgde voor de hete pan. Bij oma mochten Noor en haar broertje poedersuiker strooien over de bollen die al waren afgekoeld.

‘Het sneeuwt binnen,’ zei Noor.

Op Sams neus lag een wit stipje. Zijn broertje wees ernaar. Toen zat de suiker ook op zijn eigen wang.

Er waren handen tekort, en stoelen. Opa haalde er nog twee.

Er kwam weer een voorjaar.

Op een middag zaten papa en opa samen aan de keukentafel. Sam zag het aan hun gezichten voordat iemand iets zei.

De kanker was terug.

‘Dan doen ze weer die behandeling,’ zei hij.

Papa schoof dichterbij.

‘De dokters kijken wat nog kan helpen. Maar ze kunnen oma deze keer niet meer beter maken.’

Sam keek naar het aanrecht. Daar stond de mengkom.

‘Maar ze was toch beter?’

‘Ja,’ zei papa. ‘Het ging een tijd goed. En nu is ze weer heel ziek.’

Sam schopte tegen de tafelpoot.

Niemand zei dat hij daarmee op moest houden.

‘Ik wil naar huis,’ zei hij.

Papa pakte zijn jas. Sam liep de tuin uit zonder om te kijken.

Die avond had hij spijt dat hij oma geen gedag had gezegd.
Papa belde haar. Sam hield de telefoon met twee handen vast.
‘Ik was boos.’
‘Dat hoorde ik,’ zei oma.
‘Op alles.’
‘Kom je morgen weer?’
Sam knikte, hoewel ze dat niet kon zien.
Toen zei hij het ook.

Een stoel naast het bed

Oma’s bed stond nu beneden. Sam kon vanuit de tuin haar raam zien.

Hij had besloten extra lief te zijn. Geen ruzie met Noor. Niet mopperen als hij zijn handen moest wassen. Zelfs de appel at hij op.

Na drie dagen was oma nog steeds ziek.

‘Ik doe zo mijn best,’ zei hij tegen opa.

Opa zette de boodschappentas neer.

‘Waarvoor?’

Sam vertelde het.

Opa ging naast hem op de onderste traptrede zitten.

‘Oma is niet ziek geworden doordat jij iets verkeerd deed. En je kunt haar ook niet beter maken door alles goed te doen.’

Sam boog zijn hoofd.

‘Dan kan ik niks.’

‘Je kunt haar vragen of ze een verhaaltje wil horen. Of gewoon even bij haar zitten. En je mag ook buitenspelen.’

Opa wachtte tot Sam naar hem keek.

‘Het zorgen doen wij. Jij hoeft dat niet over te nemen.’

Sam was net tien geworden. Thuis lag een boek op hem te wachten: Waarom wij naar de aarde kwamen, van Hans Stolp.

Oma had dit boek aan al haar kinderen gegeven. Ze hoopte dat zij het later aan hun eigen kinderen zouden voorlezen, zodra die er oud genoeg voor waren.

Sam bekeek de blauwe kaft. Voor kinderen van tien tot honderd, stond erop.

‘Dan mag ik nu ook,’ zei hij. ‘Ik wil dit meenemen naar oma.’

Die middag las hij haar voor. Noor kwam op een stoeltje naast oma zitten om te luisteren. Sam las langzaam. Bij een moeilijk woord hielp oma.

Halverwege sliep ze. Sam hield zijn vinger bij de regel. Na een poosje legde hij een papiertje tussen de bladzijden.

Een andere middag was oma wakker. Haar hand lag op het dekbed.

‘Ga je dood?’ vroeg Sam.

Oma keek naar hem. Papa zat aan de andere kant van het bed.

‘Ja, Sam. Ik word niet meer beter. Maar ik weet niet precies wanneer ik doodga.’

Sam pakte de rand van het laken vast.

‘Ik wil dat niet.’

‘Ik wil ook nog graag blijven.’

Er viel een traan langs haar neus. Sam had oma weleens zien huilen, maar nu wist hij niet waar hij moest kijken.

Papa legde een hand op zijn rug.

‘Wie bakt er dan cake?’ vroeg Sam.

Oma probeerde te glimlachen.

‘Opa heeft het recept.’

‘Hij doet te veel boter.’

‘Dan moet hij nog oefenen.’

Sam lachte niet. Oma ook niet meer.

Hij kroop voorzichtig tegen haar aan. Papa hielp met het dekbed.

Buiten gingen de lichtjes op de veranda aan. Iemand deed de tuindeur dicht.

‘Moet ik iets zeggen?’ fluisterde Sam.

‘Nee,’ zei oma.

Haar hand lag op zijn haar.

Later gingen ze met papa naar huis. Zijn broertje zat voorop, Noor achterop. Sam reed op zijn eigen fiets.

Onderweg praatte hij over een nieuwe jongen in zijn klas.

Vlak voor hun eigen deur begon hij opeens te huilen.

Papa stapte af en hield zijn fiets stevig vast. Hij legde een hand op Sams schouder. Ze bleven een poosje staan.

Dag, oma

Oma ging op een vroege ochtend dood.

Papa kwam bij Sam op bed zitten en vertelde het. Hij zei dat oma’s lichaam was gestopt met werken. Ze ademde niet meer en had geen pijn meer. Ze kon niet meer terugkomen.

Sam trok zijn knieën op.

‘Nooit?’

‘Nee.’

Papa bleef zitten.

Beneden ging de waterkoker aan. Buiten reed een vuilniswagen voorbij. Sam vond het raar dat die gewoon kwam.

Later die dag gingen ze naar opa. Oma lag nog in haar bed. Papa had van tevoren verteld hoe ze eruit zou zien en dat ze koud kon aanvoelen. Sam mocht zelf kiezen of hij naar haar toe wilde.

Eerst wilde hij niet.

Hij ging in de keuken zitten. Opa zette een glas water voor hem neer.

Moos lag stil bij de keukendeur. Octa kroop tegen hem aan en legde haar kop op Moos’ voorpoten. Ze bleven dicht tegen elkaar liggen.

‘Ben jij nu alleen?’ vroeg Sam.

Opa keek naar de lege stoel.

‘Ik woon hier nu zonder oma. Dat zal ik heel erg merken.’

Hij veegde langs zijn ogen.

‘Maar er komen mensen. Vandaag ben jij er.’

Na een poosje liep Sam met papa naar oma’s bed. Hij legde zijn tekening op het tafeltje ernaast.

De dagen daarna kwamen er mensen. Ze brachten bloemen, een pan soep, een verhaal over oma.

Sam wist niet altijd wat hij moest doen als iemand naar hem keek.

‘Je hoeft niet steeds iets te zeggen,’ zei papa.

Op de tafel lag papier. Sam tekende bloemen en een groot hart.

‘Voor oma,’ zei hij.

Toen vertelde hij over de stoel die opa ondersteboven had gezet.

‘Die kraakte,’ zei Sam.

Papa knikte. Er liep een traan over zijn wang.

‘Jij mist haar ook.’

‘Heel erg,’ zei papa.

Sam schoof een potlood naar hem toe. Papa pakte een eigen vel en tekende Moos. Zijn oren werden veel te groot.

Een paar dagen later gingen ze afscheid nemen.

Papa vertelde van tevoren hoe de dag zou gaan. Oma lag nu in een houten kist. Sam had haar nog een keer kunnen zien. Nu zat het deksel erop.

‘En daarna?’ vroeg Sam.

‘Dan brengen we haar naar de begraafplaats. De kist gaat in het graf. Later komt er aarde bovenop.’

Sam keek naar zijn schoenen.

‘Maar dan kan ze er niet meer uit.’

Papa ging naast hem zitten.

‘Oma is dood, Sam. Haar lichaam kan niet meer bewegen. Ze voelt geen pijn en ze is niet bang. Ze hoeft ook niet meer te ademen.’

Sam trok de veters van zijn schoen recht.

‘Moet ik kijken?’

‘Je mag kijken. Je mag ook bij mij staan zonder te kijken. En als je even weg wilt, lopen we samen een stukje.’

In de kamer waar de kist stond, rook het naar bloemen. Een mevrouw zette een rij stoelen recht.

Opa stond bij het raam met een zakdoek in zijn hand.

Sam liet zijn tekening zien.

‘Mag deze bij oma?’

Opa knikte.

Ze legden hem op de kist. Sam schoof het papier een beetje, zodat de getekende Moos niet onder de bloemen verdween.

Uit een vaasje koos hij een madeliefje. Hij legde het naast de tekening.

‘Dag, oma,’ zei hij heel zacht.

Daarna ging hij bij papa zitten.

Er klonk muziek. Iemand vertelde over oma als juf. Opa vertelde dat ze soms al aan een volgend liedje begon voordat het eerste klaar was.

Er werd gelachen.

Sam keek op. Opa lachte ook, met natte ogen.

Even later begonnen Sams benen te wiebelen. Er waren zoveel stemmen en gezichten.

Hij tikte tegen papa’s hand.

Buiten was het koeler. Ze liepen tot aan een boom en weer terug. Papa vroeg niet of het alweer ging.

‘Ik wil weer naar binnen,’ zei Sam zelf.

Op de begraafplaats liep hij naast opa. Papa droeg Noor en Sams kleine broertje, een aan elke kant. Op het pad lagen bladeren.

Zijn neefjes en nichtjes waren er ook, met zijn tantes. Sommige kinderen hielden een bloem vast. Anderen een hand.

Bij het graf stonden ze stil. De kist werd langzaam naar beneden gelaten.

Sam pakte opa’s hand. Hij keek even, en toen naar de grond bij zijn voeten. Opa gaf hem wat losse bloemblaadjes.

Sam liet ze uit zijn hand vallen. Eentje bleef eerst aan zijn duim plakken. Hij moest zachtjes schudden voordat het losliet.

‘Laten we haar hier nu liggen?’ vroeg hij.

‘Haar lichaam blijft hier,’ zei papa. ‘We kunnen terugkomen om bij haar graf te zijn.’

Sam stond nog even te kijken.

Papa zette de kleintjes voorzichtig neer. Toen sloeg Sam zijn armen om hem heen.

Na afloop zaten ze met de anderen aan tafels. Er was thee en er waren broodjes. Zijn zusje vroeg waar de koekjes stonden.

Sam wist het niet. Een nichtje kwam mee zoeken. Zijn broertje liep achter hen aan.

Thuis bij opa trok hij zijn schoenen uit bij de deur. Een kluitje aarde viel op de mat.

Opa zette de oude theepot op tafel.

‘Mag ik morgen weer komen?’ vroeg Sam.

‘Ja,’ zei opa.

Sam schoof op de bank, zodat opa ernaast kon zitten.

Er is nog een plekje

Een paar dagen later was er gym op school.

Sam rende zo hard dat hij vergat te denken. In de kleedkamer herinnerde hij het zich weer.

Thuis vroeg hij of dat erg was.

‘Dat je even plezier had?’ vroeg papa.

Sam knikte.

‘Nee. Dat mag.’

Het missen kwam op allerlei momenten. Bij een roze jas in een winkel. Bij de geur van cake. Eén keer toen iemand op straat precies zo lachte.

Op een zaterdag ging Sam met opa naar oma’s graf. Er lagen bladeren tussen de bloemen. Opa stak een lichtje aan.

Sam wilde iets zeggen, maar het lukte niet.

Dus hielp hij de bladeren weg te halen.

Weken later zaten ze samen op het bankje. Moos lag op opa’s voeten. Octa sliep binnen.

‘Ik weet niet meer hoe ze mijn naam zei,’ fluisterde Sam.

Opa keek op.

‘Wacht.’

Hij zocht op zijn telefoon. Het duurde lang. Sam hoorde een stukje wind, een deur die dichtging en toen oma.

‘Sam! Niet alle koekjes, hoor. Laat er eentje voor opa.’

Op het filmpje klonk gelach.

Opa speelde het nog een keer af.

Sam huilde en lachte tegelijk. Zijn neus liep. Hij veegde hem aan zijn mouw.

‘Die zakdoeken liggen nog in de keuken,’ zei opa.

Daar vonden ze ook de mengkom.

Ze zetten alles klaar. Sam las het recept. Opa deed een ei in de kom, met een stukje schaal erbij.

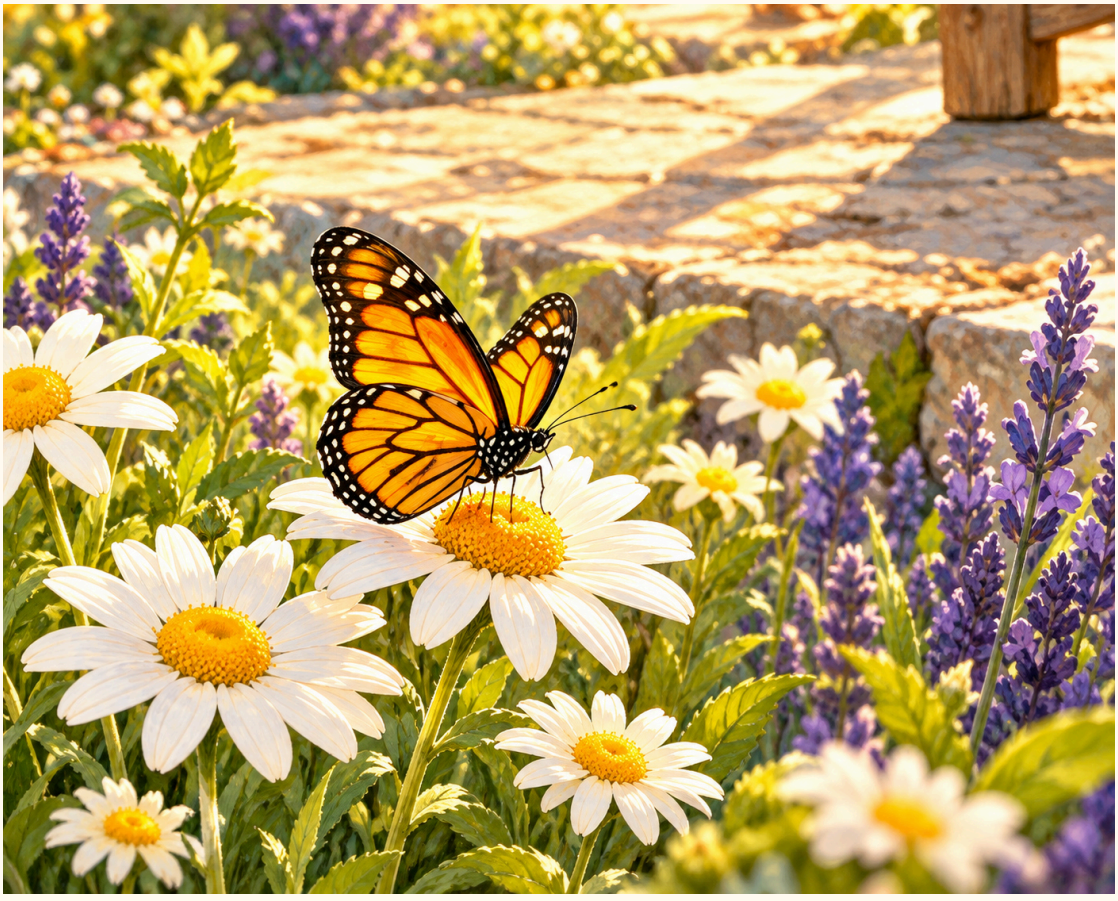
‘Extra knapperig,’ zei hij.

‘Opa!’

Sam viste het eruit.

Terwijl de cake in de oven stond, gingen ze naar de tuin. Tussen de tegels groeide een madeliefje. Sam stapte eroverheen.

Bij het theehuis bleef een vlinder even op een bloem zitten.
‘Als ik die zie, denk ik soms aan oma,’ zei Sam.
Opa keek mee.
‘Ik bij de eerste slok thee. Dan wil ik vragen of ze ook wil.’
Ze bleven even staan.
Daarna ging de kookwekker.

De cake zat vast aan de vorm. Aan één kant brak een stuk af.

Sam proefde een kruimel.

‘Hij is goed.’

Opa zette twee bordjes klaar. Sam haalde de oude theepot uit de kast.

Buiten begon het te schemeren. De kleine lampjes op de veranda gingen aan.

Sam schoof een stoel bij de tafel.

‘Kom je, opa?’

Opa kwam zitten.

Het verhaal is uit.

Maar je hoeft nog niet meteen verder.

Wil je iets vertellen?

Of nog even samen zitten?

Dat mag allebei.

Voor wie voorleest

Je hoeft dit verhaal niet in één keer uit te lezen. Een kind mag vragen stellen, een bladzijde overslaan, terugbladeren of stoppen. Volg wat het kind wil vertellen; het hoeft niet uit te leggen welk gevoel bij een tekening hoort.

In dit verhaal gaat oma dood. Dat staat ook op de achterflap. Lees bij voorkeur vooraf zelf hoe dat wordt verteld, zodat je kunt aansluiten bij wat het kind al weet en heeft meegemaakt. Gebruik bij vragen eenvoudige, eerlijke woorden. Je mag zeggen dat je iets niet weet.

Sam mist oma en kan tussendoor toch spelen of lachen. Het ene gevoel hoeft het andere niet te vervangen. Ook opa heeft verdriet; Sam is niet verantwoordelijk voor het welzijn van de volwassenen.

Oma’s gedachten over engelen zijn haar persoonlijke overtuiging. Sams herinneringen aan haar mogen naast andere overtuigingen en vragen bestaan. Kaarsjes, water en muziek zijn onderdelen van hun dagelijks leven, geen behandelingen voor ziekte.

Als zorgen of verdriet het dagelijks leven van een kind blijven belemmeren, kun je overleggen met bijvoorbeeld de huisarts of jeugdgezondheidszorg. Een verhaal kan aanleiding geven tot contact, maar vervangt geen passende hulp.

Bronnen

Deze bronnen boden achtergrond bij het schrijven over voorlezen, gevoelens en rouw.

Nederlands Jeugdinstituut — Verlies en rouw in het gezin

https://www.nji.nl/kennis/opvoeden-ouderschap/verlies-rouw-gezin

UNICEF — How to talk to your children about the death of a loved one

https://www.unicef.org/parenting/child-care/how-talk-your-children-about-death-loved-one

American Academy of Pediatrics — Supporting the Grieving Child and Family Clinical Report 2024

https://publications.aap.org/pediatrics/article/154/1/e2024067212/197497/Supporting-the-Grieving-Child-and-Family-Clinical

Stichting Lezen — Voorlezen het nut van herhaling illustraties en vragen stellen

https://www.lezen.nl/onderzoek/voorlezen-het-nut-van-herhaling-illustraties-en-vragen-stellen/

Het boek dat Sam aan oma voorleest

Hans Stolp · Waarom wij naar de aarde kwamen
Een (voor)leesboek voor kinderen van 10–100 jaar.
Ten Have, 2000. In het verhaal genoemd vanuit een persoonlijke familieherinnering.

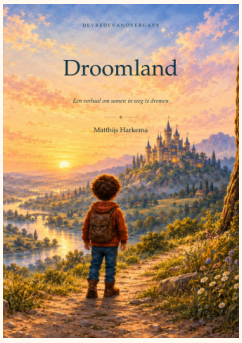
Over de schrijver

Ik maak teksten, luisterverhalen en beelden voor De Vrede van Overgave, een persoonlijk, kosteloos en niet-commercieel initiatief. In mijn werk geef ik ruimte aan moeilijke gevoelens, verbondenheid en vragen die niet altijd een antwoord hebben.

Dit boek draagt iets mee van mijn lieve moeder Diny. Als moeder, oma en juf gaf zij kinderen liefde, verhalen en een plek om aan te schuiven. Hun welzijn, hun onbevangen verwondering en hun eigen manier van voelen en geloven waren haar dierbaar. Met Sam en oma wil ik iets van die liefde doorgeven - aan haar kleinkinderen en aan ieder kind dat in dit verhaal een plekje vindt.

devredevanovergave.nl

Meer om samen te lezen

Droomland

Een voorleesverhaal over Sam en een reis door een wereld vol verbeelding.

Even niets hoeven

Korte teksten en beelden over een vol hoofd en even niets hoeven.

Binnenkomen

Een geïllustreerde beschouwing over onrust, gedachten en ruimte naast wat er is.

Tekst: Matthijs Harkema. Beeld en uitwerking met hulp van AI.
De Vrede van Overgave · Digitale uitgave 2026

Bij oma is altijd iets te vinden.
Cakekruimels. Een hond onder de tafel.
Een plekje naast haar.

Sam komt er met zijn verhalen, zijn vragen
en soms met een hoofd vol herrie.
Oma weet ook niet overal een antwoord op.
Maar luisteren kan ze.

Dan wordt oma ziek. Later gaat ze dood.
Samen met opa ontdekt Sam hoe missen
en fijne momenten naast elkaar kunnen bestaan.

Om samen te lezen, vanaf ongeveer 7 jaar.

Matthijs Harkema
devredevanovergave.nl